

ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Піроженко Тамара Олександрівна¹, Карабаєва Ірина Іванівна²,
Соловійова Людмила Іванівна³, Хартман Олена Юрївна⁴*

¹Член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9822-4819>

²Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4286-2103>

³Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3584-9779>

⁴Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3380-4836>

UDC: 37.015.311-057.87

АНОТАЦІЯ

На основі проведеного порівняльного аналізу теоретико-прикладних досліджень визначено, що готовність дитини до шкільного навчання - інтегративна характеристика психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи.

Доведена актуальність проведеного дослідження в науковій, соціальній та практичній площині.

Характеризовано новітні підходи до діагностичної оцінки готовності дитини до шкільного навчання.

Показана новизна дослідження, яка полягає в здійсненні розробки, обґрунтуванні комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи з урахуванням нових освітніх тенденцій компетентнісного підходу до оцінки її особистісного розвитку.

Розроблена діагностика готовності дитини до шкільного навчання: «Чарівні перетворення», яка базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності.

Відмічено, що основним критерієм обрано усталений прояв показників інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової зрілості дитини, що відбивається у величині статистично узагальнених і усереднених значень.

На основі опису у статті її основних компонентів зроблені розширені висновки в яких визначені і подальша робота з означеного питання.

Ключові слова: психологічна готовність дитини до навчання, творча уява, діагностика, компетентність, наступність дошкільної та початкової ланок освіти, довільна регуляція.

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com

Copyright: © Tamara Pirozhenko, Irina Karabaeva, Liudmyla Soloviova, Olena Khartman

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Проблема діагностики готовності дітей дошкільного віку до систематичного навчання в школі має своє представлення як в теоретичній, так і практичній площині. Безпосередньо з'явившись з потреб практики й довгий час залишаючись предметом прикладних досліджень, проблема готовності дитини до шкільного життя актуалізує важливі питання онтології зростання людини, становлення психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий характер взаємовідносин з однолітками і дорослими. Очевидним стає те, що проблема вивчення готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах сучасної школи стає однією з фундаментальних проблем в системі наук про дитину та її розвиток. Особливу значимість в умовах модернізації освіти та новому нормативно-правовому контексті набуває проблема наступності дошкільного та початкового навчання, ядром якого є готовність дітей дошкільного віку до умов сучасної школи. (Піроженко Т., Хартман О. 2019)

Соціальна значимість теми дослідження обумовлена появою в соціумі нового ставлення до дитинства, нагальної потреби до пошуку ефективних варіантів та способів організації навчання дитини дошкільного віку в різних видах освітніх установ.

Практична значимість обумовлена потребою практиків у сучасних методиках вивчення готовності дітей до навчання в умовах реформування української школи. Результати аналізу питання про обізнаність педагогів закладів дошкільної освіти у використанні діагностичних методик засвідчили, що існує велика розбіжність в розумінні їх призначення та спрямованості для цілей вивчення готовності дітей до школи, що не відповідає сучасним вимогам, новому соціальному замовленню, ефективному рішенню проблем наступності між дошкільною та початковою освітою. В обстеженні стану готовності дітей до навчання у школі прийняли участь 139 партнерських закладів. Обстеження проводили: у 306 випадках практичні психологи, у 64 - вихователі дітей дошкільного віку. Апробацією психологіч-

ного інструментарію щодо визначення стану готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання у школі охоплено - 370 дітей.

Зростання актуальності проблематики готовності дітей до систематичного навчання в школі для системи освіти в останній час поєднується зі зниженням кількості наукових публікацій досліджень в цій області, особливо в галузі дитячої психології, що дає змогу стверджувати про кризу в дослідженнях проблеми готовності дітей дошкільного віку до шкільного навчання, сутність якого складає протиріччя між системною природою феноменів готовності до шкільного навчання й обмеженістю традиційно застосованих в даній проблематиці аналітичної стратегії й методів дослідження. Отже нагальна необхідність застосування системної методології й нових експериментальних технологій в дослідженні готовності дітей дошкільного віку до систематичного навчання в сучасній школі обумовило проведення дослідження. Тему: «Готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» (№ 0121U107587; 2021-2023 рр.) затверджено Програмою досліджень НАПН України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

З огляду психолого-педагогічної літератури з теми дослідження констатуємо, що зараз пропонується чимало способів визначення готовності дитини до систематичного шкільного навчання. Одні вчені та спеціалісти вважали достатнім критерієм досягнення певного ступеня морфологічного розвитку, інші пов'язували готовність з розумовим розвитком, треті вважали за необхідну умову певний рівень психічного, і перш за все особистісного, розвитку. Тому в реальній практиці, педагогічній і психологічній науках й досі існують розбіжності щодо розуміння понять "підготовка до школи", "готовність до школи", "шкільна зрілість", "психологічна готовність до школи".

Аналіз проблематики досліджень доводить, що багато хто з вчених успішно розробляють сучасний зміст поняття підготовки дітей до школи. Так Федорович Л. вважає, що підготовка дітей до школи – закономірний, соціально і дидактично зумовлений процес

взаємодії, суб'єкти якого перебувають у педагогічно доцільних, суб'єкт-суб'єктних, гуманних відносинах, що забезпечує особистісно-орієнтований фізичний, психічний і соціальний розвиток дитини відповідно до її можливостей і потреб (Л. Федорович, 2003). Черепаня Н. відзначає, що готовність дитини до шкільного навчання – складне психолого-педагогічне утворення, яке розуміється як цілісна своєрідність інтелектуального розвитку дитини та її психологічних особливостей, без яких неможливо навчатися в масовій школі. Готовність – це стан потенційних і тому ідеальних можливостей дитини, шкільна зрілість – стан її актуальних і реальних можливостей (Н. Черепаня, 2006). Вчена Поніманська Т. відзначає, що готовність дитини до шкільного навчання – інтегративна характеристика психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна (психологічна) і спеціальна готовність до навчання в школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню в шкільне життя, формуванню навчальної діяльності (Т. Поніманська, 2006).

Узагальнення наукових матеріалів дозволяє говорити про можливість створення теоретично сконструйованої діагностичної моделі готовності дитини до навчання в школі. Так вченими-практиками пропонуються завдання вміщені в практичний посібник для визначення готовності /неготовності дітей шестирічного віку до навчання в школі. Авторами представлені діагностичні методики у вигляді одинадцяти інтелектуальних завдань різного змісту та інтерпретації їх виконання дітьми-шестирічками готовими /неготовими до шкільного навчання. Цікавою є представлена авторами бесіда як з батьками так і з дитиною. В бесіді з батьками, яка відбувається не в присутності дитини, з'ясовується історія раннього розвитку та стан здоров'я дитини, а також склад сім'ї, освіта та заняття батьків, можливості займатися вихованням дитини та наявність труднощів у цьому. Після бесіди з батьками відбувається бесіда з дитиною. Вона спрямована на те, щоб створити невимушену, довірливу атмосферу спілкування і, разом з тим, отримати важливі відомості про рівень обізнаності дитини, її вміння спілкуватися: відповідати на запи-

тання, будувати висловлювання. Потребує уваги і зміст представлених дослідницями завдань: співвіднесення фігур різної форми з ідентичними, які потрібно скласти з двох частин; відтворення площинного зображення фігури з окремих її частин; утворення пар предметів за функціональними ознаками тощо. Обґрунтованим, структурованим та змістовним представлено для практиків матеріал про готовність дитини до навчання та ознак неготовності дитини до означеної діяльності (Н. Стадненко, Т. Ілляшенко, А. Обухівська, 2001).

Упорядником сучасного посібника «Діагностика готовності дітей до школи» О. Дєдовим пропонуються методики, тести, діагностичні програми розроблені знаними авторами в різні роки, які спрямовані на вивчення мотиваційної готовності (методика «Читання казки», методика «Внутрішня позиція школяра» Н. Гуткіної, навчальна мотивація (автор М. Гінзбург). Інтелектуальної готовності тест «Запам'ятай 10 слів», методика «Четвертий зайвий», «Впізнавання фігур», тест «Класифікація, методика «Послідовність подій», тест «Аналогії», «Знайди будиночок», «Обведи контур», «Порівняння за формою», повторення цифрових рядів (субтест із тесту інтелекту Д. Векслера, орієнтований тест Керна-Йїрасека на визначення функціональної готовності дітей до шкільного навчання. Емоційно-вольової сфери: методики вивчення довільної регуляції поведінки та діяльності емоційно-вольової готовності, тест «Графічний диктант», методика «Зразок і правило» (за О. Венгером) тест «Будиночок», «Лабіринт» «Розфарбуй малюнок», методика Л. Красильнікової «Так і Ні не говорити» (текст методики приводиться за А. Лідерс, 1995). Особистісно-соціальної видів готовності - експрес-діагностика готовності дитини до навчання у школі (за Ю. Гільбухом, С. Коробко, Л. Кондратенко) яка включає: тест фонематичного слуху, тест копіювання безглуздих складів, тест словника, тест короткочасної пам'яті та умовиводів, визначення рівня розумової активності дитини (Дєдов О 2014).

Проблема підготовки дітей до школи знайшла широке відображення у світовому досвіді. У працях розкрито окремі психологічні, педагогічні і методичні аспекти зазначеної проблеми (F. Nylor, Y. Ossola, D. Cadman, D. Wilson, L. Miller, G. Cummings); з'ясова-

но роль сім'ї в цьому процесі (S. Valter, A. Rydell, D. Cookson, M. Roussey, I. Senecal, V. Stein та ін.).

Вартісним для нашого дослідження є порівняльний аспект проблеми, висвітлений у роботах про польську теорію і практику підготовки до школи (А. Бжезінська, Б. Вілгоцька-Оконь, Е. Грущик-Кольчинська, С. Гуз, М. Дмоховська, Д. Клус-Станська, І. Кайзер, А. Клім-Клімашевська, У. Ошва, Б. Сурма, С. Шуман) (Ю. Антонюк, 2017).

У дослідженні І. Адамек розглянуто проблему підготовки дітей до школи за умов спеціально змодельованого процесу дошкільного виховання, що ґрунтується на використанні спадщини польської теорії та практики дошкільної педагогіки, запропоновано авторські розробки дидактичних матеріалів з урахуванням специфіки дошкільної освіти. (І. Адамек, 2001, с. 52, 2010, 2011.).

Д. Валашек постулює у дисертації власні авторські погляди щодо організації процесу підготовки дітей до школи на основі концепції емансипованого виховання – системи педагогічних дій, спрямованих на звільнення особистості від непотрібних обмежень і інструктивного впливу педагога; задоволення права будь-якої дитини на вільну, творчу діяльність відповідно до її інтересів і потреб; розвиток самостійності, відповідальності та ініціативності. Відповідно дослідження авторка спрямовує на створення концепції підготовки дітей до шкільного навчання, що враховує самоцінність дошкільного періоду розвитку і забезпечує розвиток індивідуальності дитини. На основі аналізу й оцінки теорії і практики підготовки дітей до школи Д. Валашек окреслює альтернативні традиційним шляхи вдосконалення цього процесу в умовах освіти в Республіці Польща; пропонує авторську методику підготовки дітей до школи для використання у польських дошкільних закладах і початкових школах. (Д. Влошек, 1999)

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття.

Освітні стандарти та орієнтири Нової Української Школи (реформа НУШ) проголошуючи серед основних пріоритетів педагогіку партнерства та оновлення підходів до навчання учнів, посилюють акценти на формуванні ключових компетентностей зростаючої

особистості, що потребує визначення його складових характеристик на основі цілісного та компетентнісного підходу до оцінки досягнень, набутих дитиною протягом дошкільного періоду. Розробка діагностичного інструментарію передбачає також врахування нових, доведених психологічною наукою аспектів готовності, як то готовність дитини взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності тощо.

Вивчення готовності дитини до навчання в школі розглядаємо як оптимальне поєднання взаємодії комплексу компонентів, який охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову; ігрову, творчу. Їх сукупність на певному рівні розвитку виявляється як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Узагальнення теоретичного і практичного матеріалу дало можливість розробити й описати діагностичну модель готовності дитини до шкільного навчання, що включає інтелектуальну, особистісну і соціально-психологічну складові, що є важливими як для оволодіння новою навчальною діяльністю як провідною на етапі шкільного життя, так і конструктивної адаптації дошкільника до нової системи взаємин з дорослими та однолітками.

Розроблена нами діагностика готовності дитини до шкільного навчання базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності. Основним критерієм було обрано усталений прояв показників інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової зрілості дитини, що відбивається у величині статистично узагальнених і усереднених значень.

Кількісні характеристики коефіцієнтів, значущість впливу компонентів на загальну готовність дитини до школи визначались шляхом аналізу відповідних літературних джерел, узагальнення досвіду роботи з підготовки дітей до школи в дошкільних освітніх закладах і початкових класах загальноосвітніх шкіл, а також результатів анкетування, бесід із вихователями й учителями.

Одержані кількісні дані розглядаються як орієнтир першого наближення для прогнозування успішності майбутньої провідної діяльності дітей – навчальної. В такий спосіб комплексна діагностика готовності дитини до школи з оптимальним поєднанням традиційних та інтерактивних методів і організаційних форм роботи виконує діагностичну та прогностичну функцію/задачу.

Авторами проведеного дослідження здійснено розробку, обґрунтування, експериментальну апробацію та перевірку комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи з урахуванням нових освітніх тенденцій компетентнісного підходу до оцінки особистісного розвитку.

Формулювання мети або цілей статті (постановка завдання).

Обґрунтування та опис методичного інструментарію комплексної оцінки готовності дитини шестирічного віку до навчання в умовах сучасних змін та реформування системи початкової освіти.

Наукове обґрунтування методології проведеного дослідження (в тому числі, якщо дослідження має теоретичний або оглядовий характер;

Методологічними засадами дослідження виступили положення філософії, психології і педагогіки щодо активності суб'єкта в пізнанні; впливу соціуму, навчання і виховання на розвиток особистості, унікальності дошкільного дитинства; взаємозв'язку теорії і практики; принципу системності й комплексності під час аналізу соціально-педагогічних явищ. Дослідження базується на Законі України «Про дошкільну освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Стандартах дошкільної та початкової освіти.

Важливою та сутнісно значимою для нашого дослідження є також синергетична концепція освіти, яка спрямовує педагогічні та психологічні дослідження на пошук ціннісної основи свого розвитку, з'ясування міри впливу суспільних детермінант на процес освітнього поступу, прагнення усвідомити внутрішні механізми саморозвитку і цілепокладання, пошук шляхів та механізмів глобалізації та інтеграції у світовий освітній науці. (Васянович Г., Вознюк О., Коновальчук І. та ін.).

Теоретичними джерелами дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з особисті-

сно-орієнтованої освіти (І. Бех, С. Подмазін, О. Савченко, В. Сухомлинський, І. Якиманська та ін.), проблем дошкільної та початкової освіти (Л. Артемова, Т. Беньова, О. Кононко, З. Плохій, С. Ладивір, О. Проскура, Дж. Чепи), наступності дошкільної і початкової освіти (А. Богуш, З. Борисова, О. Киричук, В. Кузь, Т. Назаренко, Д. Струннікова, Г. Халаша та ін.); сутності та компонентів готовності дитини до навчання в школі (Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, В. Котирло, Д. Ельконін та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

В наукових традиціях лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (В. Котирло, С. Ладивір, Т. Кондратенко, С. Кулачківська, С. Тищенко, Т. Піроженко, К. Карасьова, І. Карабаєва, Л. Соловійова, О. Хартман, Л. Токарева, О. Федорчук) існує досвід досліджень питань підготовки дітей до навчання у школі в умовах дитячого садка та сім'ї, питань індивідуалізації виховання дітей в закладі дошкільної освіти з основами комплексної діагностики психічного розвитку дітей дошкільного віку, аналізу особистісного потенціалу дитини дошкільного віку в сучасному суспільстві та становлення ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку як пріоритетних індикаторів їх особистісного зростання. Означені наукові здобутки співробітників лабораторії створюють вагоме підґрунтя для здійснення сучасного наукового аналізу проблеми готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах кардинальних змін та реформування початкової школи. Особливо перспективним в цьому напрямку вбачаємо визначення критеріїв та розробку методичного інструментарію для здійснення комплексної оцінки готовності старших дошкільників до систематичного шкільного навчання з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей психічного розвитку шести та семирічних дітей, з урахуванням компетентнісного підходу до визначення особистісних досягнень дитини, урахуванням значущості сформованих ціннісних орієнтацій в регуляції поведінки та діяльності дитини (Кулачківська С., 2003)

Для вивчення готовності дитини 6 (7) років до школи науковцями лабораторії психології дошкільника розроблено комплекс діагностичних завдань «Чарівні перетворення» (далі КДЗ). З його допомогою можливо оцінити актуальний стан розвитку у дитини старшого дошкільного віку емоційно-ціннісного, пізнавального, комунікативно-мовленнєвого, творчого, регулятивного змістового компоненту діяльності – основи сформованих соціально-психологічних якостей, життєвих вмій та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах реформування української школи.

Підготовка до обстеження. Здійснювати обстеження дитини рекомендуємо у кабінеті психолога, а у разі його відсутності у звичайній груповій чи класній кімнаті. Час для проведення обстеження – друга половина дня, 15-20 (до 25) хвилин на одну дитину. Слід підготувати таке обладнання: 1. *Протоколи фіксації результатів.* До початку взаємодії з дитиною необхідно записати вихідні дані про неї (ім'я, вік із зазначенням повних років та місяців на момент проведення обстеження), дату та час проведення. Даний діагностичний комплекс застосовується з дітьми старшого дошкільного віку (від 5,5 до 7 років життя). Протоколи заповнюються одразу після завершення взаємодії з дитиною. 2. *Для завдання «Придумай гру з іграшкою»:* конструктор, лялька, м'яч, автомобіль. 3. *Для завдання «Шлях до чарівної скриньки»:* зразки графічного диктанту – рисунки 0, 1, 2, 3 (рис.1); конверт, в який складено стимульний матеріал для завдання, аркуш у велику клітинку з

позначеною точкою, канцелярська гумка, добре застружені олівці (простий, кольорові). Наліпки для заохочення.

Для завдання «Чарівні перетворення фігури»: чарівна скринька (будь-яка естетично приваблива коробка) із завданням на домальовування фігури (аркуш паперу А4 – розміри: 210 x 297 мм) окремо намальований квадрат, розмір фігури повинен бути таким, щоб вона могла виступати частиною дитячого малюнку, (наприклад, вікном у будинку); олівці – добре застружені простий та кольорові (від дванадцяти і більше).

Під час проведення дослідження психологам/педагогам рекомендуємо дотримуватися наступних настанов: - завжди надавати шанс дитині на виправлення помилки у разі невиконання завдання; - підбадьорювати, заохочувати дитину, виявляти позитивні почуття, проявляти розуміння щодо переживань дитини та готовність розділити їх із нею; - схвалювати вільний вибір дитини в діяльності, підтримувати експериментування дитини з різними зображувальними матеріалами; - якщо дитина втомилася, не проявляє інтересу до завдань тощо, необхідно перенести обстеження на наступну зустріч з дитиною; - результати обстеження слід сприймати виключно на момент «тут і зараз»; - отримані результати є основою для формулювання пропозицій/рекомендацій щодо актуалізації виховних/розвивальних впливів з боку педагогів та батьків на певну дитину.

КДЗ «Чарівні перетворення» складається із

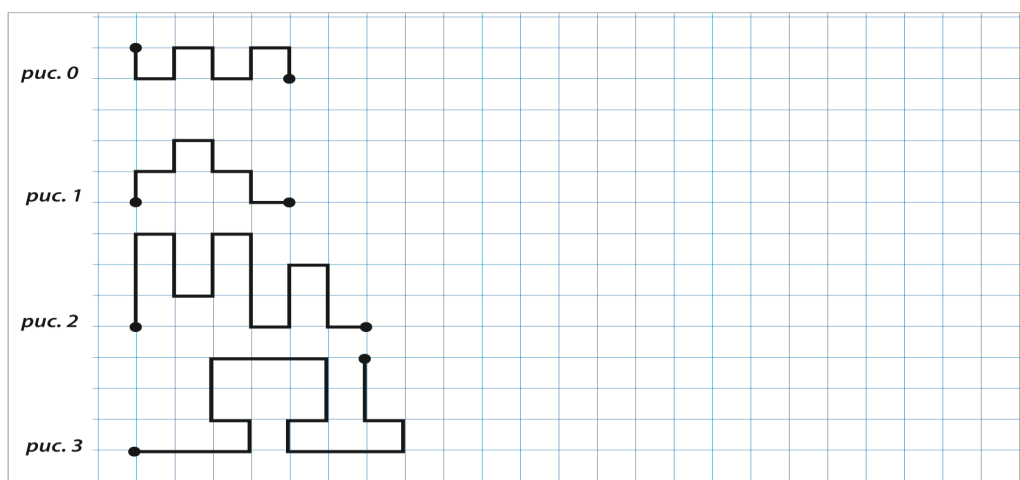

Рис. 1 Зразки графічного диктанту

наступних завдань: «Придумай гру з іграшкою», «Шлях до чарівної скриньки» та «Чарівні перетворення фігури». Діагностичні завдання, які пропонуються дитині, об'єднані одним сюжетом та мають ігровий характер.

Проведення обстеження. На початку обстеження важливо встановити контакт з дитиною, створити теплу, довірчу атмосферу спілкування, налаштувати її на подальшу роботу. Психолог запрошує дитину пограти разом із ним. У разі, коли дошкільник зустрічається з психологом уперше, необхідно познайомитися: «Привіт! Давай знайомитись. Мене звати .... А тебе? Дуже приємно! Давай пограємо разом».

Після знайомства і погодження дитини на гру психолог повідомляє їй зміст завдання «Придумай гру з іграшкою»: «Я впевнена у тому, що ти любиш грати та знаєш багато ігор. Подивись, які у мене є іграшки (конструктор, лялька, м'яч, автомобіль). Обери одну цікаву для тебе та придумай гру, як пограти з нею. Ти пам'ятаєш, що з іграшкою можна гратися в гру самому (ій) або з друзями. В грі у кожного учасника(ці) можуть бути ролі. А також бувають правила, яких необхідно дотримуватися. Гра з чогось починається. Та колись закінчується. Ти маєш декілька хвилин, щоб придумати гру. Скажи, коли ти будеш готовий(а) про неї розказати». В процесі виконання завдання психолог слідкує за часом, наданим дитині на вигадання гри (2-3 хв.), за потреби допомагає у виборі іграшки, заохочує, використовує навідні запитання під час її розповіді про гру.

Далі психолог пропонує дитині завдання «Шлях до чарівної скриньки». Розкриває дошкільнику сутність наступного завдання та надає інструкцію до його виконання: «А зараз я пропоную тобі погратися у мою гру. Ти згоден(на)? Давай разом замалюємо цей шлях (*тренувальне завдання, зразок малюнку - рис.0*). Спочатку оберемо, чим ми будемо малювати шлях – олівцем простим, чи кольоровим, що ще тобі може знадобитися (гумка). Зараз ми будемо малювати шлях, треба постаратися, щоб він був гарними й акуратними. Для цього потрібно уважно мене слухати і малювати так, як я буду говорити. Я буду казати, на скільки клітинок і в яку сторону ти повинен(на) провести лінію. Наступну лінію малюєш там, де закінчилася попередня. Нагадай, де в тебе права рука? Витягни її в бік – куди

вона вказала? (*на двері, на вікно тощо*). Коли я скажу, що потрібно провести лінію вправо, ти її проводиш до дверей (*вибрати будь-який наочний орієнтир*). Де ліва рука? Коли я скажу, що потрібно провести лінію вліво, згадай про руки (*або будь-який орієнтир ліворуч*). Тепер пробуємо проходити шлях. Постав олівець на точку (*аркуш у велику клітинку з позначеною точкою*). Малюй, не відриваючи олівець від паперу: одна клітинка вниз (*пауза*), одна клітинка вправо (*пауза*), одна клітинка вгору (*пауза*), одна клітинка вправо (*пауза*), одна клітинка вниз (*пауза*). Далі продовжуй малювати такий самий візерунок сам(а)». Під час виконання завдання можна підбадьорювати дитину, але не слід робити жодних додаткових вказівок.

По завершенню малювання дитиною тренувального завдання (*рис. 0*) психолог пропонує продовжити виконання завдання «Шлях до чарівної скриньки»: «Дивись сюди (*показує конверт із завданнями різної складності*): виконавши це завдання ми дістанемося до чарівної скриньки. Ти хочеш це зробити? (*чекає на відповідь дитини, в разі згоди продовжує*). Добре! Граємо далі. Шлях до скриньки обирати тобі. Подивись. Він може бути простим (*Рис.1*), середньої складності (*Рис.2*), складним (*Рис.3*). Якщо ти вибереш складний шлях і пройдеш його, ти отримаєш нагороду – 3 наліпки, якщо ти вибереш шлях середньої складності і пройдеш його ти отримаєш – 2 наліпки, якщо ти вибереш легкий шлях і пройдеш його, ти отримаєш 1 наліпку. Якщо ти вибереш шлях і не пройдеш його – нагороди не буде. Старайся виконати завдання.

А тепер подивись ще раз на завдання (*вказує на завдання різної складності*), це – складний шлях для проходження, це – середньої складності, а це – легкий. Вибирай той, який ти вважаєш, що виконаєш (*пауза*). Молодець, ти вибрав(ла) свій шлях до скриньки».

По завершенню психолог об'єктивно оцінює і озвучує результат виконання дитиною завдання. (Наприклад: «На мою думку, ти вибрав(ла) цікавий і непростий шлях до скриньки. Ти виконав(ла) завдання дуже гарно та правильно, отримуєш три наліпки». Або, «Не дуже гарно та не зовсім правильно і отримуєш дві наліпки»; «Сьогодні у тебе не вийшло виконати завдання, але ти старався(лася), тому отримуєш одну наліпку; тобі зовсім не хотілося йти до скриньки, але я думаю,

що ти вмієш це робити добре і наступним разом покажеш усі свої вміння»). Робить паузу та спостерігає за реакцією дитини. Продовжує: «Візьми усі наліпки, хай вони нагадують тобі про нашу зустріч».

Психолог продовжує: «Ти вибрав(ла) свій шлях до скриньки. Ось і вона (*дістає коробку*). Переходимо до виконання завдання «Чарівні перетворення фігури». Відкриваємо... (*дістає з коробки аркуш паперу з окремо намальованою геометричною фігурою – квадратом*). Зараз ми з тобою будемо продовжувати свої чаклунські справи – малювати. Уяви себе «чарівником». Спробуй свою «чарівну силу» і перетвори геометричну фігуру так, щоб вийшов малюнок. Домалою до геометричної фігури певні елементи таким чином, щоб перетворити її на річ або істоту, що пов'язані або з тобою, або з людьми, природою, або з технікою. Постарайся намалювати якомога краще – так, як ти вмієш». Після виконання завдання дорослий запитує дитину: «Ти закінчив(ла) роботу? Більше нічого не треба домальовувати? Що ти намалював(ла)? Як ти вважаєш, чи впорався(лася) ти із завданням?»

По завершенню обстеження психолог говорить до дитини: «Мені було приємно провести час із тобою! До зустрічі!»

Застосування комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» передбачає фіксацію фактичного виконання дій дитиною.

Під час виконання *першого* завдання «Придумай гру з іграшкою» слід зафіксувати наступне. 1. Яку саме іграшку обрала дитина: конструктор, ляльку, м'яч чи машинку. 2. Якісну ознаку самого процесу вибору: вибір здійснено дитиною самостійно, іграшку обрано за допомогою / підказкою дорослого або – дитина відмовилася від виконання завдання. 3. Записати дослівний текст придуманої дитиною гри з іграшкою. 4. Результат вигадання гри з іграшкою, яку дитина обрала: гру придумано або ні. 5. Якісну оцінку змісту придуманої гри у відповідності до таких показників: дитина - самостійно розповіла про 2-3 або більше варіанти гри з іграшкою, використовувала слова-дії; - запропонувала 1-2 або більше варіантів гри з іграшкою (тобто в розповіді дитини присутні слова-дії); - пояснила як гратися з іграшкою за допомогою навідних запитань дорослого; у відповідь на запитання дорослого

дитина змогла назвати 2-3 можливі дії з іграшкою; - тільки назвала іграшку та пояснила- «Нею граються»; - не змогла пояснити як гратися з іграшкою. 6. Якісну оцінку придуманої гри з точки зору передбаченої можливої рольової взаємодії учасників гри за такими показниками: дитина - у придуманій грі передбачено можливість разом з іншими учасниками, окреслено їх ролі; - в розповіді про гру з іграшкою передбачила можливість грати разом з іншими учасниками; - пояснила, що зазвичай не грається з такою іграшкою, тому не знає як з нею можна гратися разом з друзями; - придумана гра передбачає одного учасника (сама дитина); - розповіді про гру не визначила жодної ролі (ні власної, ні інших); - обрана іграшка оцінена дитиною як нецікава для гри. 7. Якісну оцінку придуманої гри з точки зору наявності чи відсутності в ній ігрових правил за такими показниками: дитина - змогла самостійно, чітко і послідовно визначити правила гри з іграшкою; - самостійно визначила правила гри з іграшкою, проте розказала їх нечітко і непослідовно; - самостійно визначила 1-2 правила гри з іграшкою, але за допомогою уточнювальних запитань дорослого (ти усі назвав(ла) правила?) продовжила розповідь; - відзначила, що у грі з іграшкою є правила, проте розкрила їх зміст за допомогою уточнювальних та навідних запитань дорослого; дитина розпочала визначати правила гри з іграшкою лише після запитання дорослого «Чи є у грі правила, які?» та з його допомогою назвала декілька правил; - не зрозуміла значення правил для гри з іграшкою, відмовилася їх називати. 8. Наявність у розповіді дитини елементів словесної (вербальної) творчої уяви у відповідності до таких показників: дитина - самостійно придумала нову гру, використала в ній стандартні та нестандартні персонажі, ролі та дії; - після поштовху дорослого придумала гру, в її розповіді присутні реальні та уявні учасники гри, персонажі, ролі, дії; - переказала знайому гру, але внесла до неї деякі зміни (нових персонажів, або об'єднала декілька ігор в одну); - назвала знайому гру, після заохочення дорослого продовжила розповідь; - внесла деякі зміни (нових персонажів, або об'єднала декілька ігор в одну); - переказала знайому гру; - відмовилася від виконання завдання. 9. Загальну оцінку виконання дитиною цього (першого) завдання у відповідності до таких показників: дитина - зрозуміла завдання, викона-

ла по темі та по суті всі елементи (обрала іграшку, придумала гру, розповіла про неї); - виконала по темі та по суті всі елементи завдання (обрала іграшку, придумала гру, розповіла про неї), іноді відволікалася, але самостійно поверталася до нього; - під час виконання завдання відволікалася від теми, але після нагадування про нього дорослим, продовжувала його виконувати; - під час виконання завдання потребувала нагадування / підказки від дорослого, що необхідно робити; - не вдалося виконати завдання по темі та по суті (під час виконання завдання відволікалася на інші теми, словесна інструкція дорослого не допомогла виконати завдання).

Під час виконання *другого* завдання «Шлях до чарівної скриньки» необхідно зафіксувати результати за двома параметрами: 1) вибір дитиною завдання; 2) вибір дитиною складності завдання та результат його виконання. Тренувальне завдання (*рис. 0*) не оцінюється. За першим параметром результат виконання фіксується у відповідності до таких показників: дитина - обрала завдання певної складності; - обрала завдання навмання / поспіхом (не замислюючись над оцінкою його складності); - відмовилася від виконання завдання. За другим параметром здійснюється оцінка виконання дитиною завдання певного рівня складності за показником виконано – не виконано. А також оцінка малюнка дитини за такими показниками: дитина - точно відтворила візерунок; - відтворила візерунок з помилкою в одній лінії; - відтворила візерунок з декількома помилками; - відтворила візерунок, в якому є лише подібність тих чи інших окремих елементів зі зразком; - у виконаному малюнку відсутня подібність до зразку; - відмовилася від виконання завдання.

За підсумками виконання *третього* завдання «Чарівні перетворення фігури» необхідно здійснити оцінку розвиненості творчої уяви дитини у створенні художнього образу на основі аналізу малюнку дитини. Орієнтиром для здійснення якісної оцінки є наступні критерії. 1. Дитина намалювала розгорнутий сюжет із кількома об'єктами, геометрична фігура виступала як частина одного з об'єктів. Малюнку притаманна точність, реалістичність, яскравість зображень. На малюнку без коментарів / пояснень дитини можливо зрозуміти, що зображено. Наприклад: діти гралися в пісочниці (домальовування квадрата), інші спускалися з гірки.

Акваріум (домальовування квадрата з рибками, яких годувала дитина) серед інших мешканців з куточка живої природи; з квадрата домальована картина в кімнаті на стіні серед інших меблів, а поруч члени родини; як один із будинків, а квадрат домальований як, наприклад, вікно в одному з них. 2. Дитина правдоподібно зобразила окремий об'єкт, відтворюючи справжній вигляд «опредмечуючи» геометричну фігуру (предметне зображення, де геометрична фігура – основа малюнку), і включила отриманий об'єкт в уявний сюжет. Будинок з вікнами, дверима, дахом тощо, а поруч квіти, дерева, люди, тварини, де квадрат виступає як основна деталь будинку – каркас. Використання кольорової гами відповідає дійсності, оточуючий дитину світ представлений різнобічно, таким, який він існує в реальності, в житті. Забарвлення малюнків: соковита кольорова гама з різноманітними кольорами та відтінками, перевага яскравих та світлих тонів. 3. Дитина домальовала фігуру так, що вийшло правдоподібне зображення предмета з різними деталями, але відсутністю сюжету, в який було б включене зображення. Машина: квадрат – кабіна, є вікно, руль, кузов, колеса. Ваза з квітками. Будинок з дверима, вікнами, димарем. Або один великий предмет (практично на весь папір) – машина з багатьма деталями (підйомний кран, гусеничні колеса, причеп, тощо) де геометрична фігура виступала її центральною частиною. В малюнках помітна перспектива. На огляд малюнки акуратні, привабливі, «живі» – в них є радість, життя. 4. Дитина домальовала фігуру так, що вийшло схематичне спрощене контурне зображення, у якому немає деталей, (будинок – квадрат з дахом, або з вікном; машина – контур кабіни з колесами). На малюнку в основному контури предметів, з притаманною їм «непропорційністю», «прозорістю». Спостерігається прив'язаність до використання певних або одного кольору, тому на огляд малюнки не яскраві, тьмяні, бліді або може спостерігатися спалах яскравості – все рожеве тощо. 5. Дитина «помітила» геометричну фігуру. У домальованій фігурі спостерігається незавершеність в зображенні предметів. Замість предметного зображення представлені окремі лінії, штрихи, частини геометричних фігур, незакінчені форми (заштрихований квадрат; до квадрату домальований трикутник). Ізольовані частини предметів (замість цілого будинку – вікно, двері,

стіна. Безформність зображення, іноді без допомоги «художника» важко було визначити зміст намальованого. Малюнок з примітивною зображувальністю. «Вмальовувала» у фігуру – додавала крапки, лінії, заштриховувала. Спостерігається монотонність у використанні кольорової гами або надмірна яскравість. 6. Дитина не сприйняла завдання на побудову образу уяви з використанням заданого елемента – не малювала. Або малювала поруч із заданою геометричною фігурою своє зображення. Геометрична фігура залишилася осторонь, дитина ніби не помічала її під час малювання. Без пояснення неможливо визначити, що намальовала дитина. (Карабаєва І., Кузьменко В., 2021)

Крім фіксації результатів виконання дитиною комплексу діагностичних завдань, аналізу потребує процес їх виконання – оцінювання сформованості довільної регуляції дій дитини під час взаємодії та виконання усіх завдань – за такими критеріями: вміння виконувати дії за зразком; вміння виконувати дії за словесною інструкцією дорослого; вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети, готовність долати труднощі; вміння дотримуватися теми спілкування з дорослим. Кожен з критеріїв має чіткі показники проявів. (Соловйова Л., 2021)

Так, оцінка вміння дитини виконувати дії за зразком передбачається у відповідності до наступних показників: дитина - орієнтується на зразок; співвідносить із ним отриманий результат; - намагається коригувати свої дії за зразком; співвідносить з ним отриманий результат; - самостійно виправляє помилки; - відступає від зразка, звертається до нього у разі утруднень, самостійно не співвідносить із ним отриманий результат, виправляє помилки після вказування на них дорослим; - дії не відповідають зразку, дитина не співвідносить із ним результат виконання завдання, помилок не бачить і не виправляє їх; - відмовляється від діяльності за зразком після декількох невдалих спроб виконання; дитина одразу (без спроб) відмовляється від виконання завдання за зразком.

Оцінка вміння виконувати дії за словесною інструкцією дорослого передбачається у відповідності до таких показників: дитина - корегує свої дії за словесною інструкцією, співвідносить із нею отриманий результат; - намагається коригувати свої дії з інструкці-

єю, співвідносити з нею отриманий результат, самостійно виправляти помилки; - уточнює інструкцію через невідповідність отриманого результату своїх дій меті завдання, самостійно не співвідносить із нею отриманий результат, виправляє помилки після вказування на них дорослим; - дії дитини не відповідають інструкції, вона самостійно не співвідносить із нею отриманий результат, помилок не бачить і не виправляє; - відмовляється від діяльності за інструкцією невдовзі від її початку за необхідності узгоджувати з нею свої дії; дитина відмовляється від діяльності за інструкцією одразу без спроб.

Оцінка вміння виявляти цілеспрямованість, активність у досягненні мети та готовність долати труднощі передбачається у відповідності до таких показників: дитина - самостійно активно долає труднощі, застосовує засоби мобілізації себе, відбирає раціональні засоби досягнення мети; - звертається по допомогу в разі виникнення утруднень та/або після багатьох невдалих спроб, після отримання допомоги продовжує активно діяти; - пробує долати труднощі, потребує підтримки дорослого для мобілізації себе та допомоги у відборі раціональних засобів досягнення мети, не полишає діяльність; - звертається по допомогу після декількох невдалих спроб, потребує суттєвої допомоги від дорослого для мобілізації себе та відбору раціональних засобів досягнення мети, без його підтримки не може самостійно діяти; - відмовляється від діяльності при перших же труднощах; дитина відмовляється від діяльності одразу, без спроб.

Оцінка вміння дотримуватися теми спілкування з дорослим передбачається у відповідності до таких показників: дитина - чітко дотримується у спілкуванні з дорослим теми конкретного завдання; - дотримується у спілкуванні з дорослим теми конкретного завдання, іноді відволікається, але самостійно до неї повертається; - відступає від теми спілкування з дорослим, пов'язаної з конкретним завданням, повертається до неї з ініціативи дорослого; не дотримується теми спілкування з дорослим, пов'язаної з конкретним завданням, відходить від неї, не реагує на зауваження з боку дорослого; відмовляється від спілкування з дорослим невдовзі від його початку за необхідності дотримуватися теми, пов'язаної з конкретним завданням; дитина

на відмовляється від спілкування з дорослим одразу, без спроб.

На основі зафіксованих результатів виконання дитиною комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» проводиться їх обчислення у бальному виразі та формулюються висновки щодо актуального стану розвитку дитини старшого дошкільного віку, а саме: розвиненості соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах сучасних змін.

Показники, що мають по три критерії проявів у бальному виразі оцінюються, як «2», «1», «0» у відповідності до послідовності викладу вище. Показники, що мають по шість критеріїв проявів у бальному виразі оцінюються, як «5», «4», «3», «2», «1», «0» у відповідності до послідовності викладу вище. У завданні «Шлях до чарівної скриньки» оцінювання другого параметру «Вибір дитиною складності завдання та результат його виконання» у бальному виразі здійснюється у такий спосіб: - обрано та виконане складне завдання – 4 бали, не виконано – 1 бал; - обрано та виконано завдання середньої складності – 3 бали, не виконано – 1 бал; - обрано та виконано просте завдання – 2 бали, не виконано – 1 бал.

Комплексний абрис актуального стану готовності дитини до систематичного навчання в умовах сучасних змін в системі початкової освіти здійснюється на основі визначення суми загальної кількості балів.

63 – 47 балів – готовність дитини до навчання в школі *сформована повною мірою*. Освітній, виховний та розвивальний вплив на дитину з боку дорослих здійснюється без змін до запланованої діяльності.

46 – 32 балів – готовність дитини до навчання в школі *достатньо сформована*. Освітня взаємодія з дитиною продовжується за орієнтирами освітньої та виховної роботи закладу дошкільної освіти.

31 – 16 балів – готовність дитини до навчання в школі *знаходиться в стадії формування*. Є потреба активізації певних розвивальних впливів. Сфера (конкретне вміння / навичка / здатність) визначається найнижчими бальними оцінками серед усіх показників. На основі цього формулюються пропозиції/рекомендації педагогам та батькам.

15 – 7 балів – готовність дитини до навчання в

школі *є умовною*. Є потреба в посиленій активізації освітніх впливів у сферах, за якими зафіксовані найнижчі бальні оцінки. З метою визначення інтенсивності сумісних розвивальних впливів, батьків необхідно інформувати про можливі перспективи розвитку дитини та потенційні можливості її досягнення дитини в новій ситуації розвитку (початок навчання в школі).

6 – 0 балів дитина до школи не готова. Є потреба в узгодженні та проведенні цілеспрямованої індивідуальної роботи з дитиною. Системне залучення батьків.

Висновки з даного дослідження. Порівняння теоретичних та прикладних положень готовності дитини до шкільного навчання підтверджує, що проблема залишається однією з фундаментальних в системі наук про дитину та її розвиток. Традиційний аналіз проблеми розглядає морфологічні, психологічні, соціальні характеристики як кількісні показники розвитку готовності дитини до школи за окремими освітніми напрямками.

Актуальність проведеного дослідження в науковій, соціальній та практичній площині зумовлена стрижневими для психології розвитку людини питаннями онтології її зростання на різних вікових етапах, аналізі психологічних досягнень, завдяки яким у дитини з'являється можливість опанувати нову соціальну ситуацію розвитку, нові види діяльності, новий характер взаємовідносин з однолітками і дорослими в умовах переходу дитини від дошкільної до початкової освіти.

Новітній підхід до діагностичної оцінки готовності дитини до шкільного навчання спирається на утвердженні важливості ключових компетентностей зростаючої особистості, набутих дитиною протягом дошкільного періоду життя, як базових досягнень, що забезпечують дитині успішність адаптації та шкільного навчання, серед яких першочергового значення набувають способи мислення, погляди, цінності та особистісні якості.

Комплексний характер методично обґрунтованого інструментарію охоплює всі основні сфери розвитку та діяльності дитини: інтелектуальну, емоційну, вольову; ігрову, творчу, сукупність яких на певному рівні розвитку виявляється як дошкільна зрілість дитини, складові якої тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Розроблена діагностика готовності дитини до шкільного навчання «Чарівні перетворення» враховує нові, доведені психологічною наукою аспекти готовності, як то готовність дитини взаємодіяти з навколишнім світом, здатність до ціннісної регуляції дій у пізнавальній та соціальній активності, базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності.

Обчислення результатів виконання дитиною комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення» через визначені критерії та показники інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової зрілості дитини, узагальнюється у величині статистично узагальнених і усереднених значень. Аналіз результатів діагностичного обстеження готовності дитини до шкільного життя надає підстави до формулювання висновків щодо актуального стану розвитку дитини старшого дошкільного віку, а саме: розвиненості соціально-психологічних якостей, життєвих вмінь та навичок, що визначають готовність дитини до навчання в умовах сучасних змін.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективою подальших наукових розвідок буде впровадження в практику роботи комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи. Одержані кількісні дані планується розглядати як орієнтир першого наближення для прогнозування успішності майбутньої провідної діяльності дітей – навчальної. Передбачається, що в такий спосіб комплексна діагностика готовності дитини до школи з оптимальним поєднанням традиційних та інтерактивних методів і організаційних форм роботи буде виконувати діагностичну та прогностичну функцію/задачу.

References:

Pirozhenko T., Khartman O. (2019) Tsinnist dytynstva v period zminy sotsialnoi situatsii rozvytku ditei doshkilnogo viku – pochatok navchannia v shkoli [The value of childhood in the period of change of the social situation of the development of preschool-

age children – beginning of school education] /Tamara Pirozhenko, Olena Khartman . P. 385-398 //Professional development of the teacher in the light of European integration processes: collective monograph /in the sciences. edit prof. Tsvetkova Hanna - Hameln: InterGING,.565 p.

Fedorovich L.O. (2003) Pidgotovka ditey do shkoli v umovah navchalno-vihovnogo protsesu: avtoref. [Preparing children for school in the educational process] Dis. na zdobuttya nauk. stup. kand.. ped. nauk: 13.00.09 /L. Fedorovich; Krivorizkiy derzh. Ped. un-t. – Kriviy Rig, – 20 s.

Cherepanya N.I. (2006) Organizatsiyno-pedagogichni umovi pidgotovki ditey do shkoli: [Organizational and pedagogical conditions for preparing children for school] Avtoref. dis... kand. ped. nauk / N.I. Cherepanya; Pivdenoukr. derzh. ped. un-t Im. K.D.Ushinskogo. O., 21 c. - ukr.

Ponimanska T.I. (2006) Doshkilna pedagogika [Preschool pedagogy] /K.: Akademiya., 456 s.

Stadnenko N.M., Ilyashenko T.D., Obuhivska A.G. (2001) Metodika diagnostyky gotovnosti do nachannya u shkoli ditey shestirichnogo viku. [Methods of diagnosing readiness to study at school for six-year-old children]. Kam'yanets-Podilskiy: Abetka, 20 s.: Kartki (11 s.)

Dedov O. (2014) Diagnostika gotovnosti ditey do shkoli [Diagnosis of children's readiness for school] / [uporyad.: O. Dedov]. Hotin., 194 s.

Antonyuk Yu.R. (2017). Komparativniy analiz sistemi upravlinnya doshkilnimi navchalnimi zakladami v Polschi ta Ukrayini. [Comparative analysis of the management system of preschool educational institutions in Poland and Ukraine] Zbirnik materialiv Vseukrayinskoyi naukovopraktichnoyi konferentsiyi «Innovatsiyniy menedzhment u zakladah osviti», 1, 14-25. Vzyato z: <http://eprints.zu.edu.ua/24264/1/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B%D1%8E%D0%BA.pdf>

Adamek I. (2001). Teoriya i praktika pidgotovki ditey do shkoli v umovah rozvitku polskogo doshkillya (druga polovina XIX viku - 1918 r.). Avtoref. dis. na zdob. naukovoogo stupenya doktora pedagogichnih nauk. Kiyiv: Natsionalniy pedagogichniy universitet im. M.P. Dragomanova.

Adamek I. (2010). Diagnoza przygotowania dziecka do szkoły wujęciu historycznym, [Diagnosis of the child's preparation for school in a historical perspective] w: E. Marek i J. Łuczak (red.). Diagnoza i terapia psychopedagogiczna w edukacji dziecka. [Diagnosis and psycho-pedagogical therapy in children's education] (s. 15). Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie

Adamek I. & Zbróg Z. (red.) (2011). Dziecko-uczeń a wczesna edukacja. [Child-student and early education]. Kraków: Wydawnictwo Libron.

Valoshek D. (1999). Formirovanie gotovnosti detey k shkolnomu obucheniyu v Respublike Polsha. [Formation of children's readiness for school in the Republic of Poland] Dis. d-ra ped. nauk. Moskva: Institut obshchego srednego obrazovaniya RAO. Russia.

Metody vyvchennia psyhichnoho rozvytku dytyny-doshkilnyka [The methods of the exploring the psychical development of a preschool child] Metod. posib. dlia pedahohiv, prakt. psyhohohiv, stud. sered, i vyshch. ped. zakl. /S. Ye. Kulachkivska (nauk, red.), T.O. Pirozhenko, L.H. Podoliak ta in. K.: Svitych, 2003. 40 S.: il. (B-chka zhurn. "Doshk. vykhovannia"). Bibliohr.: S. 33.

Kuzmenko V., Karabaeva I. (2021) Rozvitok tvorchoyi uyavi starshih doshkilnykiv yak skladovoyi psyhologichnoyi gotovnosti do navchannya u noviy ukrayinskiy shkoli [Development of creative imagination of senior preschoolers as a component of psychological readiness to study in the new Ukrainian school] //Psyhologichniy chasopis: naukoviy zhurnal /za red. S.D. Maksimenka Tom 7. Vip. 4. Kiyiv : Institut psyhologiyi Imeni G.S. Kostyuka Natsionalnoyi akademiyi pedagogichnih nauk Ukrayini. 163с. С 88-99 /<https://doi.org/10.31108/1.2021.7.3.7>

Solovyova L.I. (2021) Regulyativniy komponent dlyalnostl u skladl kriteriyiv kompleksnoyi otsinki gotovnostl ditini do shklnogo zhittya. [Regulatory component of the activity as part of the criteria for a comprehensive assessment of the child's readiness for school life] Pedagogichna osvita: teoriya i praktika. Psyhologiya. Pedagogika. # 36 (2). S. 99–104. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2021.3614>. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/current>

Піроженко Тамара Олександрівна

Член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

Карабаєва Ірина Іванівна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

Соловійова Людмила Іванівна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

Хартман Олена Юрївна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології дошкільника, Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

АНОТАЦІЯ

На основі проведеного порівняльного аналізу теоретико-прикладних досліджень визначено, що готовність дитини до шкільного навчання - інтегративна характеристика психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи.

Доведена актуальність проведеного дослідження в науковій, соціальній та практичній площині.

Схарактеризовано новітні підходи до діагностичної оцінки готовності дитини до шкільного навчання.

Показана новизна дослідження, яка полягає в здійсненні розробки, обґрунтуванні комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи з урахуванням нових освітніх тенденцій компетентнісного підходу до оцінки її особистісного розвитку.

Розроблена діагностика готовності дитини до шкільного навчання: «Чарівні перетворення», яка базується на поєднанні педагогічних і психологічних методів дослідження, побудованих на взаємодії дорослого з дитиною з врахуванням досягнень провідної для дошкільного віку ігрової діяльності.

Відмічено, що основним критерієм обрано усталений прояв показників інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової зрілості дитини, що відбивається у величині статистично узагальнених і усереднених значень.

Комплексний абрис актуального стану готовності дитини до систематичного навчання в умовах сучасних змін в системі початкової освіти здійснюється на основі визначення суми загальної кількості балів. На основі кількісної визначається її якісна характеристика: готовність дитини до навчання в школі *сформована повною мірою; достатньо сформована; знаходиться в стадії формування; готовність дитини до навчання в школі є умовною; дитина до школи не готова.*

На основі опису у статті її основних компонентів зроблені розширені висновки в яких визначені і подальша робота з означеного питання.

Вказано на те, що перспективою подальших наукових розвідок буде впровадження в практику роботи комплексного методичного інструментарію для здійснення оцінки готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування школи.

Ключові слова: психологічна готовність дитини до навчання, творча уява, діагностика, компетентність, наступність дошкільної та початкової ланок освіти, довільна регуляція.

Tamara Pirozhenko

DSC (Psychology), Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Irina Karabaeva

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Liudmyla Soloviova

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

Olena Khartman

Ph.D. (Psychology), Senior Researcher, Laboratory of Preschooler Psychology, G.S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

STUDY OF THE READINESS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN FOR SYSTEMATIC EDUCATION IN THE CONDITIONS OF REFORMING THE UKRAINIAN SCHOOL

ABSTRACT

The article presents some results of the scientific of the research diagnostic readiness of children for learning at school.

The newest approaches to the diagnostic assessment of a child's readiness for school were characterized.

There is shown the novelty of the research on this issue. In particular, it consists of the development, and substantiation of complex methodological tools for assessing the readiness of older preschool children to study in primary school in the period of the reformation of the school system, taking into account new educational trends of competence approach to assessing their personal development.

The diagnostic tasks were created. The "Magic Transformations" is a set of diagnostic testing actions for studying the child's readiness for school. This method combines pedagogical and psychological methods of examination. It is based on the process of interaction between an adult and a child

The authors note that the main criterion of the current state of readiness of the child to study in primary school is the established manifestation of indicators of intellectual, motivational, emotional, and volitional maturity of the child, which is reflected in the statistically generalized and average values.

The obtained quantitative data will be considered as a reference point for the first approximation to predict the success of the child's future learning activities.

Keywords: psychological realities of the child, creative imagination, diagnosis, competence, continuity of preschool and primary education, arbitrary regulation.

How to cite (як цитувати):

Pirozhenko, T., Karabaeva, I., Soloviova, L., & Khartman, O. (2022). STUDY OF THE READINESS OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN FOR SYSTEMATIC EDUCATION IN THE CONDITIONS OF REFORMING THE UKRAINIAN SCHOOL. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 8(2), 18-32. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.2> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 01.01.2022

Дата рекомендації до друку: 23.02.2022

Дата оприлюднення: 28.02.2022